

Når bønner skaber afstand

Anmeldelse af:

”Gudstjenestens bønner 1”,

red. Malene Bjerre m.fl.

Aros Forlag 2012

Af sognepræsterne Karsten Christensen, Harboøre-Engbjerg sogne og Michael Lerche Nygaard, Kristkirkens sogn, Kolding

”Tak for dine bud

og fordi du ikke vil tages bogstaveligt

men vil have os til at leve i din ånd.”

s. 267

”Gudstjenestens bønner 1” er et grundigt og målrettet arbejde, der omfatter bønner til hele højmessens. Bogen indeholder ind- og udgangsbønner, indlednings- og slutningskollekt, kirkebønner samt dåbs- og nadverbønner. Kirsten Jørgensen og Elof Westergaard står bag hovedparten af bind 1, som senere vil blive fulgt op af bind 2 med bønner til brug ved særgudstjenester.

Redaktionsgruppens ambition er at lancere *”en ny generation af kollekt”*, som forfatterne håber *”med tiden vil vinde anerkendelse, gyldighed og autoritet”* (s. 7). Arbejdet synes iflg. forordet at være motiveret med sproglig fornyelse. *”Vi er optaget af at arbejde med billedsprog og poetiske vendinger samtidig med at vi også bestræber os på at benytte de ord og vendinger, som indgår i vores daglige sprog uden for kirkens rum ... bøn er hjertets og læbernes tale og må falde naturligt”* (s. 6).

Den afmægtige Gud

Af bogens efterskrift fremgår det derimod utilsløret, at der ligger et markant teologisk program bag bønnerne. Et program, som forklarer den bismag, bønnerne har. Efterskriftet tager afsæt i gudsbilledet: Gud har ændret sig ved at indoptage kvaliteten af magt, som forstås nutidigt. Gud er blevet afmægtig, og har derfor forandret sig og fået et nyt sindelag. Gud er blevet en slags discipel af mennesket. Derfor forstår Gud os nu bedre, ved at færdes på afmagtens usikre veje.

Dette er en slags aksiom i bogen, og det kan derfor undre, at det fremsættes uden nogen teologisk begrundelse. Uden videre postuleres det: At Gud er blevet menneske *”har skabt forandringer i Guds sindelag og forståelse af mennesket”*. Gud har fravalgt magt *”for at lære af sin skabning”* og *”få nye indsigter om sig selv”*. Vil man ikke godtage dette, skyldes det fornuften, som hænger fast i et fejlagtigt, teistisk gudsbegreb, fremkaldt af tankens modstand, angst og fortvivlelse (s. 369-72). Sådan!

Videre forklares det, at man traditionelt har søgt tilflugt hos en personlig, almægtig, uforanderlig og overnaturlig Gud, som er delvist skjult i det hinsides. Dåben har man forestillet sig sådan, at Gud befriede mennesket fra Djævelen; i nadveren har der været fokus på realpræsens og forsoningen gennem Kristi sonoffer. I stedet mener forfatterne, at der er behov for ytringer, der aldrig skal opfattes bogstaveligt, men alene indkredse, hvad vi oplever, og bevidstgøre om Guds vilje til forandring.

Bønner imod bogstavelighed

Gud selv må vi anse for en afmægtig andethed, der eventuelt kan involvere sig i det enkelte menneskes liv. Afstanden mellem Gud og menneske er blevet erstattet af nærvær, og forholdet mellem Gud og mennesker udvikler sig, omend Gud i sin omstillingsparathed ikke er blevet fuldt identisk med mennesket (s. 371).

Når forfatterne giver nogle bud på, hvordan vi ud fra denne nye gudsopfattelse skal forstå sakramenter og gudstjeneste, tager de udgangspunkt i antropologien: Dåben er ikke nogen frelsesbegivenhed, men blot bevidstgørelse om, at man er Guds barn, som har del i gudsrelationen (s. 372). Og når mange skyder Gud fra sig, skyldes det ikke blot den velkendte modvilje mod korset og ønsket om selvbestemmelse, men lige så meget at man ikke vil indse, at Gud ønsker at ændre sig og blive klogere på sig selv. Den, der ikke vil godtage dét, gør sig skyldig i at korsfæste inkarnationens gud.

Der er ikke længere afstand mellem Gud og mennesker. Sådan opleves det bare hos os, og derfor skal gudstjenesten ophæve denne følelse af fremmedhed, og ”iscenesætte Guds reduktion af sin almagt”. Det er også sakramenternes formål. Derfor fastslår forfatterne, at en kollektbøn ikke må lægge sig fast på den rette tolkning. Dens formål er derimod at stemme vort sind i de rette følelser; ja metaforer og billedsprog i bønnerne skal ligefrem modvirke bogstavelig forståelse, når de overskrider grænserne for sprogets umiddelbare horisont (s. 375).

Slangetæmmeren i stalden

I bønnerne er der talrige eksempler på, at metaforikken ”overskrider sprogets umiddelbare horisont”, eller som man også kunne udtrykke det: er meget vanskelig at finde hoved eller hale i: Vi går i lavmælte frakker (s. 63), Gud skriver med englefjer (s. 241), og vore øjne er frønnede af hykleri (s. 105). Jesus sår jordens sprækker til med englesmil (s. 234), og den treenige Gud er ikke en piskende englevinge (s. 287). Det lyder måske stemningsfuldt, men der kan kun gisnes om, hvad ordene egentlig betyder.

Bønnernes metaforer snubler undertiden over hinanden og blandes sammen, så det bliver svært at følge tankegangen. På 2. søndag i advent optræder det lille barn som slangetæmmer i stalden, mens ulven og løven går sultne rundt med brændingen som baggrund og vi får et glimt af et figentræ, der stammer fra paradiset (s. 22). Opremsningen af de mange billeder er svært at finde hvile i, ligesom når ”brudgommen fra himlen” også kaldes ”den uudslykkelige ild”, ”som får hjerterne til at brænde”, en hårdtpresset briket af frelses- og fortabelses- og helligåndsmotiver på én gang (s. 181).

Langt alvorligere er det, at man i ”Gudstjenestens bønner 1” har en bønnebog, hvis teologi på mange punkter bevæger sig bort fra bøn i almindelig kristen betydning. Og hvordan skulle det kunne være anderledes, når man opgiver og modarbejder kristen gudsopfattelse og antropologi?

Hvor den kristne bøn er det åndeligt muterede (faldne) menneskes nødråb til Herren, som er vor Gud, den Almægtige Fader, har bønnebogen et andet ærinde. Den udspringer af et ønske om at udtrykke sig poetisk overfor en muteret Gud, der ikke blot er på niveau med mennesket, men ligefrem er blevet en slags discipel af det, og stadig kun er undervejs med at forstå sig selv.

Evolution og afstand

Fordi dette konstruerede setup står i grel modsætning til det klassiske, kristne gudsbillede, øger bønnebogen i realiteten afstanden til Gud: Selvom nærheden hævdes vedholdende, øger man i kampen mod teismen afstanden til Bibelens Gud, åbenbaret i Jesus Kristus. Han er jo den, som er den samme i går og i dag og til evig tid (Hebr. 13,8).

I forlængelse heraf opgives afgørende sider af den bibelske antropologi, og det faldne menneske ophøjes til en slags læremester for Gud.

Baggrunden for det alt sammen er tydeligvis, at en darwinistisk tankegang har infiltreret teologien, eftersom Gud selv underlægges en ubønhørlig evolutionslære. At Guds evolution så medfører underordning under mennesket, virker alt andet end indlysende. Hvor den primitive Gud var vores Herre og Mester, må Gud i sin nyeste udgave lære af os.

Det er svært at finde stringensen i en sådan teologi. Mest fordi der ikke er tale om en teologi i sædvanlig forstand, snarere om en metaforisk/kunstnerisk tænkemåde, der forholder sig eksperimenterende til kristendommens dogmer og billeder, og lancerer et plastisk gudsbillede. Kun fantasien begrænser denne ordleg. Hvorfor skulle en konsekvens f.eks. ikke kunne blive, at Gud på et tidspunkt i sin udvikling må begynde at bede til mennesket? Vi er jo i fuld gang med at skabe Gud i vort billede. Og findes der noget som helst udsagn i Bibelen eller bekendelsesskrifterne, der ikke vil kunne afvises med en simpel henvisning til, at det stammer fra tiden før Gud blev klogere?

Umagen værd?

En del af bogens bønner kan bestemt anvendes ved gudstjeneste, og nogle få er rigtig gode (f.eks. s. 84, 114, 191, 240, 246, 322a, 337). Tanken om at formulere slutningskollekt i lyset af de bibelske tekster og kirkeåret er også god.

Men overordnet lider mange af bønnerne af de pædagogiske svagheder og af en teologi, der i realiteten vil få katastrofale følger for menighederne, hvis den ”vinder anerkendelse, gyldighed og autoritet”. Henvisningerne til Guds frelsesgerninger i historien er ofte indirekte eller fraværende. Herren, vor Gud, den Almægtige Far i egen høje personlighed vil uvægerligt fortone sig i røgen fra det metaforiske eksperiment, sammen med sin ære, magt og herredømme. Tilbage vil stå en vag forestilling om den afmægtige andethed, som man kan henvende sig til, hvis man har lyst, alt imens denne bliver klogere.

Motiverer bønnebogen til at bede? Nogle af bønnerne gør. Mange andre berøver en lysten, fordi den erklærede ideologi, hver gang den titter frem, kridter en uinteressant bane op for bønnerne. Her adskiller bønnebogens projekt sig på vigtige punkter fra den bøn, Jesus opfordrer til.

Citater: *"Hvor den kristne bøn er det åndeligt muterede (faldne) menneskes nødråb til Herren, som er vor Gud, den Almægtige Fader, har bønnebogen et andet ærinde. Den udspringer af et ønske om at udtrykke sig poetisk overfor en muteret Gud, der ikke blot er på niveau med mennesket, men ligefrem er blevet en slags discipel af det, og stadig kun er undervejs med at forstå sig selv."*

"... en darwinistisk tankegang har infiltreret teologien, eftersom Gud selv underlægges en ubønhørlig evolutionslære. At Guds evolution så medfører underordning under mennesket, virker alt andet end indlysende."

"Der ikke tale om en teologi i sædvanlig forstand, snarere om en metaforisk/kunstnerisk tænkemåde, der forholder sig eksperimenterende til kristendommens dogmer og billeder, og lancerer et plastisk gudsbillede."

"Herren, vor Gud, den Almægtige Far i egen høje personlighed vil uvægerligt fortone sig i røgen fra det metaforiske eksperiment, sammen med sin ære, magt og herredømme."